

Persmap

De vleugelslag van een koninginpage.
Naar het spiritueel humanisme

Eugène de Groot

Meer informatie: www.uitgeverij-dgrt.nl

Contact: info@uitgeverij-dgrt.nl

 Uitgeverij
DGrT

De vleugelslag van een koninginpage

Samenvatting

We bevinden ons op een breukvlak van tijden. De wereld is toe aan manieren van samenleven die respect tonen voor de grenzen van het natuurlijk leefmilieu en voor intermenselijke rechtvaardigheid. In de wereld van religie of spiritualiteit is er veel aan verandering onderhevig. De wereld hunkert naar een nieuw zinkader, een levensbeschouwing die robuust is en creatief weet in te spelen op alle uitdagingen die op ons afkomen. In de wereld van de wetenschappen stuit het dominante wetenschappelijke paradigma (verklaringsmodel) op zijn grenzen. De wetenschap heeft ons veel gebracht, maar de blinde vlekken ervan zijn een sta in de weg voor wezenlijke verdere wetenschappelijke ontwikkeling. In dit boek wordt gepleit voor een naar elkaar toegroeien van zogenaamd harde wetenschap en schijnbaar zachte spiritualiteit. Op basis van enkele ingrijpende persoonlijke belevingen, met een koninginpage en tijdens een wandeling, biedt dit boek een avontuur met een bijzondere vleugelslag en op vreemde wandelpaden. Daarbij aandacht voor synchroniciteit, het verschijnsel van het zinvol en gericht samenkomen van geheel verschillende causale gebeurtenislijnen. De visie van Carl Gustav Jung erop komt aan bod, maar die wordt ook bekritiseerd. De verhouding tussen geest of psyche enerzijds en materie anderzijds komt uitgebreid aan de orde, mede aan de hand van het denken van René Descartes die ook op een breukvlak van tijden stond. Maar dit boek neemt een andere afslag dan Descartes met veel succes deed. Er wordt gepleit voor een teruggaan naar de denkinspiratie van de oorsprong van de Westerse filosofie bij Thales van Milete, zij het nu verrijkt met de wetenschappelijke inzichten die mede dankzij Descartes intussen zijn opgedaan. Daarbij ook een stevige uitstap naar een hoogspiritueel perspectief aan de hand van de inzichten van Neale Donald Walsch en Eva Pierrakos. Veel aandacht wordt besteed aan het vraagstuk van de vrije wil, waarbij ook ontwikkelingen in de neurowetenschappen besproken worden. De vrije wil is van wezenlijk belang voor ons menszijn en ligt aan de basis van een bevrijdende spiritualiteit. Die spiritualiteit wordt hier gekenschetst als een spiritueel humanisme, waarvan zeven zuilen worden opgetrokken. De meest fundamentele zuil vanuit menselijk perspectief is een houding van openheid en aandacht. Die vormt de basis van een zinvol en gelukkig leven. De andere zuilen worden ontdekt bij een consequent doorleven van die houding die bij uitstek humanistisch is, omdat die direct aansluit bij de natuurlijke vermogens van de mens. Dat is een ander uitgangspunt dan een religieus gelovig uitgangspunt, maar de religies van de mensheid blijken veel materiaal te bevatten dat ook binnen een humanistische spiritualiteit uitstekend van pas komt. De zeven zuilen zijn ook een ontdekkingstocht van dat waardevolle materiaal.

Dit boek heeft een filosofisch-levensbeschouwelijke inslag en wil

- geest (psyche) en materie (lichaam),
- het bewuste en het onbewuste,
- wetenschap, filosofie en spiritualiteit,
- humanisme en religies,
- oost en west

meer bij elkaar brengen. Het wil mensen in zichzelf en met elkaar in een onrustige en verwarde tijd verbinden.

Specificaties boek

Formaat: A5

Omvang: 376 pagina's

Uitvoering: paperback

Prijs: €20,95

Verschijnt: 18 juni 2022

NUR: 715

ISBN: 978-90-832441-0-5

ISBN e-boekversie: 978-90-832441-1-2

Prijs e-boek: €14,95

Over de auteur

Eugène de Groot is afgestudeerd filosoof, politicoloog en jurist aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (nu Radboud Universiteit). Hij is een aantal jaren monnik geweest in het trappistenklooster de Achelse Kluis. Daarna is hij werkzaam geweest, en nog, in dienst van het openbaar bestuur bij gemeente en provincie in diverse functies. Sinds zijn middelbare school, het gymnasium van de Kruisheren in Uden, is hij geïnteresseerd in kwesties die in dit boek aan bod komen. Het vormt de neerslag van een halve eeuw hierover nadenken en ermee leven, zijn eerste boek voor een breed publiek. (foto auteur: John en Monique Claassen)

Veelgestelde vragen

Waar komt uw betrokkenheid bij de thema's van uw boek vandaan?

Ik was als middelbare scholier zeer onder de indruk van een boek van Hermann Hesse. Het lezen van dat boek bracht me in een heel ander levensspoor: van materieel ('hebben') naar spiritueel ('zijn'). Ik kreeg interesse voor filosofische en levensbeschouwelijke vragen, naast mijn maatschappelijke oriëntatie. Ik proefde in mezelf tijdens mijn studiejaren aan de universiteit een groot conflict tussen mijn spirituele oriëntatie enerzijds en mijn maatschappelijke oriëntatie anderzijds. Dat mondde onder meer uit in een verblijf van vijf jaar als monnik. Na mijn afstuderen ben ik gaan werken voor de overheid. Jarenlang ben ik zowel met spirituele als maatschappelijke kwesties bezig geweest in twee verschillende sporen. Naar mijn idee komen beide sporen nu samen in dit boek. Niet alleen omdat thema's van beide signatuur in mijn boek aan bod komen, maar ook omdat ik het boek met mijn eigen spiritueel georiënteerde visie voor anderen geschreven heb en het hopelijk zijn weg in onze maatschappij zal vinden.

Waarom heeft u dit boek geschreven?

In het voorwoord van mijn boek schets ik meteen de aanleiding ervoor. Dat was een conflict rond het midden van het vorige decennium in de kerkgemeenschap waarvan ik toen deel uitmaakte. Uitvloeisel van dat conflict was dat de dominee de gemeente moest verlaten, en ikzelf zei de hele kerk vaarwel. Als de kerk zo met mensen omgaat, dan heeft die geen enkele meerwaarde ten opzichte van een seculiere organisatie in de reguliere maatschappij. Maar als het niet een kerk is die de wezenlijke waarden voldoende belichaamt en verspreidt, wat dan wel? Ik wilde de negatieve energie van het kerkelijk conflict omzetten in een positieve schets van waar het volgens mij echt om gaat.

Om dit goed te doen stel ik eerst fundamentele vragen aan de orde en lever ik kritiek op het dominante werkelijkheidsmodel dat in filosofie en wetenschappen hoogtij viert: een materialistisch-reductionistisch model, ik bedoel hiermee een verklaringsmodel waarin uiteindelijk alles tot materie herleidbaar is. Dat model lijdt volgens mij schipbreuk; een model waarin de geest de basis is van alles is volgens mij ook intellectueel veel bevredigender. Ik hanteer het uitgangspunt van een in de basis al psychofysische realiteit. Daarmee bedoel ik dat geest (het psychische) en materie (het fysische) van meet af aan bij elkaar horen als twee kanten van dezelfde medaille. We moeten volgens mij grondig gaan 'omdenken' en 'omleven'. Het is vooral hierom een rebels boek omdat het tegen de hoofdstroom van het hedendaagse denken en leven in roeit.

Ervaart u zoiets als 'zendingsdrang'?

Ik vind dit een nogal belast woord. En ik wil al helemaal niet mensen vanuit een geloofsovertuiging beleren of bekeren. Het gaat er mij juist om dat mensen bij zichzelf te rade gaan hoe hun leven in elkaar zit en in zichzelf de inzichten en energie vinden om hun leven een goede richting te geven. Ik bedoel daarmee een richting die meer geluk verschaft voor henzelf en degenen die ze op hun levensweg tegenkomen. Dus als er bij mij van zendingsdrang sprake is, is het om mensen naar zichzelf te zenden en hun eigen bronnen van waarheid en geluk te vinden. Het is mijn vaste overtuiging dat ze dan vanzelf hun eigen leven in verbinding met alles en iedereen (gaan) ervaren.

Voor wie hebt u uw boek geschreven?

Voor nieuwsgierige mensen die geïnteresseerd zijn in levensvragen. Ik heb geprobeerd zo helder mogelijk te schrijven, zodat ook mensen die niet zijn ingevoerd in een vakgebied de betooglijnen kunnen volgen. Ik hoop dat mensen die op een heel ander levensspoor zitten bij lezing de bereidheid hebben hun vanzelfsprekendheden oprecht tegen het licht te houden.

Of dat dit nou mensen zijn met een nieuwsgierigheid op basis van hun vakgebied – filosofen, theologen, religiewetenschappers, geestelijk verzorgers en psychologen –, of dat het mensen zijn die nieuwsgierig zijn naar de vernieuwende perspectieven en verhalen die het boek te bieden heeft: iedere vrije geest wordt uitgenodigd dit boek te lezen.

Wat zijn de belangrijkste levenslessen die u in uw boek verwerkt?

Dat mensen op basis van eigen kunnen hun eigen toekomst in hun eigen hand kunnen nemen, eventueel ondanks alle tegenslag die ze ervaren. En dat er dan een beweging ten goede in hun leven komt die alsmaar grotere vrijheid met zich meebrengt, waar ook anderen en de maatschappij baat bij hebben. 'Baas in eigen bestaan.' Er is enorm veel gewonnen als mensen zich niet meer als slachtoffers maar op de eerste plaats als scheppers gaan zien. Het boek levert handvatten daarvoor en wijst naar andere literatuur die bij die zelschepping behulpzaam kan zijn.

Wat zijn uw toekomstplannen?

Als het boek in de smaak valt, dan kunnen meer boeken volgen vanuit de door mij opgerichte uitgeverij DGrT. Misschien krijg ik uitnodigingen om hier of daar te komen spreken of mondeling of schriftelijk bijdragen te leveren. In de loop van komend jaar ga ik met pensioen van mijn werk voor de overheid en dan komt er meer ruimte om mijn boodschap breder kenbaar te maken. Ik ga met veel energie een nieuwe levensfase in.

Over DGrT

Om het gedachtegoed van Eugène uit te dragen en het boek te laten klinken, moet er een uitgeverij zijn die mag medeklinken. Dat is DGrT. Enerzijds een weerspiegeling van Eugène's levensbeschouwing en boodschap, anderzijds een middel om het publiceren van zijn boek te realiseren. Om die reden is de naam DGrT niet alleen een verwijzing naar Eugène's achternaam – waarin alleen de medeklinkers worden gebruikt –, de naam van de nieuwe uitgeverij is ook een afkorting van De Grote Toekomst, een fragment van Eugène's levensbeschouwing: we komen voort uit de geest en gaan er in vrijheid naar terug.

Een boek publiceren dat tegen de gevestigde orde ingaat doe je niet zomaar. Maar, regels zijn er om gebroken te worden. Dat is precies waarom de kritische rebel (volgens de archetypen-schaal van Carl Gustav Jung) het toonbeeld van DGrT is.

De kritische Rebel:

- Regels zijn er om verbroken te worden
- Verlangt naar vrijheid
- Gaat in tegen de gevestigde orde
- Verandert wat niet werkt

Waarom kritisch? Omdat het rebelse archetype van DGrT voortkomt uit de visie en ervaring van zijn oprichter. Persoonlijke groei, wijsheid en jezelf (en daarmee anderen) verbeteren zijn belangrijke waarden die hierbij horen. Niet voor niets gaat het bij DGrT om het laten klinken van de boodschap die iets in gang zet. Het motto van de uitgeverij: "Vergeet het boek, vergeet de schrijver, maar vergeet nooit het pad. Jouw pad, een volstrekt uniek pad. Het pad van jouw bevrijding."

DGrT's belangrijkste boodschap? Neem zelf verantwoordelijkheid voor jouw leven en ga terug naar de ideeën, gedachten en gevoelens die in jezelf leven: dát zijn de feiten waarom het gaat.

Wanneer het eerste door de uitgeverij uitgebrachte boek een succes wordt, volgen er meer.

Inkijk in boek

Als bijlage bij deze persmap enkele passages uit het boek om een indruk ervan te krijgen:

- a) de inhoudsopgave;
- b) passages uit voorwoord en inleiding;
- c) passage uit het hoofdstuk over Descartes;
- d) passage uit de eerste zuil van het spiritueel humanisme, openheid en aandacht;
- e) passage uit de zevende zuil van het spiritueel humanisme, vertrouwen en dankbaarheid;
- f) voorbeeld van een inhoudelijke eindnoot.

Contact

Contactpersoon: Eugène de Groot
Emailadres: info@uitgeverij-dgrt.nl
Adresgegevens: DGrT | Hoofdstraat 54 | 5481 AH Schijndel
Website: www.uitgeverij-dgrt.nl

Wilt u een recensie-exemplaar van De vleugelslag van een koninginpage aanvragen? Stuur een email naar info@uitgeverij-dgrt.nl met in de onderwerpregel het woord 'recensie-exemplaar' en de naam van uw bedrijf of medium, en wij nemen contact met u op.

Bijlage persmap Koninginnepage

a) Inhoudsopgave

Voorwoord	11
Inleiding: enkele biografische ervaringen	15
Een koninginnepage	15
Wandeling door de oneindigheid	20
De opzet van dit boek	25
Deel I Spiritueel humanisme, een ouverture	29
Hoofdstuk 1 Krakende wereldbeelden	30
1.1 Krakende maatschappijen	32
1.2 Krakende religies	35
1.3 Krakende wetenschappen	38
Hoofdstuk 2 Synchroniciteit, een eerste oriëntatie	49
2.1 Synchroniciteit volgens de interpretatie van Jung	49
2.2 Synchroniciteit en causaliteit als verklaringsprincipes	53
Hoofdstuk 3 Synchroniciteit, een slag dieper	58
3.1 Bewust en onbewust bij synchroniciteit	58
3.2 Kritiek op het verklaringsmodel van Jung	61
Hoofdstuk 4 De vrije wil	68
4.1 Definities van vrije wil	68
4.2 Vrije wil en neurowetenschappelijke aanzet	76
4.3 Filosofische bedenkingen	79
4.4 Neurowetenschappelijke en psychologische antwoorden	82
Hoofdstuk 5 Vrijheid in spiritueel perspectief	87
5.1 De droom van Descartes	87
5.2 Materie en geest volgens Descartes	93
5.3 Vrije wil voor volle vrijheid	98
5.4 Maarten Luther en zijn vrije wil	106
Hoofdstuk 6 Een spiritueel vergezicht	111
6.1 De gids en God als zegsbronnen?	112
6.2 De geest/psyche als bron van het menselijk bestaan	114
6.3 De mens binnen het geheel van de universele evolutie	121
6.4 Het belang van zo'n spiritueel vergezicht	127
Hoofdstuk 7 Terug naar Thales	136
7.1 Verklaringen voor het 'golfkarakter' van de dingen	136
7.2 Mystieke openingsklaroenstoot van de westerse filosofie	141
7.3 Thales in een nieuw licht	145

Hoofdstuk 8 Spiritueel humanisme	153
8.1 Wat is humanisme?	153
8.2 Wat is spiritualiteit?	158
8.3 Spiritueel humanisme, een opmaat	162
Deel II De zeven zuilen van het spiritueel humanisme	167
Hoofdstuk 1 Eerste zuil: openheid en aandacht.	168
1.1 Openheid en aandacht als weg naar geluk	169
1.2 Luisteren naar je hart	172
1.3 'God' als geheim van je eigen hart	175
Hoofdstuk 2 Tweede zuil: liefde en mededogen.	178
2.1 De identiteit van 'God' en liefde	179
2.2 De gulden regel als wereldwijde oproep	182
2.3 Uitweg uit menselijke begrensdsheid van kennen en willen	183
2.4 Jezus als voorbeeld	187
Hoofdstuk 3 Derde zuil: zin voor en speuren naar diepere zijnslagen	190
3.1 Onder de alledaagsheid	191
3.2 Gebed en meditatie als opening naar diepere zijnslagen	194
3.3 Mystieke weg	196
Hoofdstuk 4 Vierde zuil: wenkende en wijkende einder	200
4.1 'God' en mens als polen	201
4.2 Wenkende einder	205
4.3 Wijkende einder	208
4.4 Hoe nu 'God' te duiden?	211
Hoofdstuk 5 Vijfde zuil: rechtvaardigheid en vrede	216
5.1 Geloof tegen de maatschappelijke verdrukking in	217
5.2 Rechtvaardigheid en vrede op verschillende schalen	219
5.3 De idee van rechtvaardigheid	223
5.4 De idee van vrede	226
Hoofdstuk 6 Zesde zuil: vrijheid en authenticiteit	233
6.1 Vrijheid en authenticiteit aan de hand van Paulus	234
6.2 ... en aan de hand van de antieke Oudheid en 'het Oosten'	242
6.3 Goddelijke almacht?	245
Hoofdstuk 7 Zevende zuil: vertrouwen en dankbaarheid	252
7.1 Vertrouwen en dankbaarheid als positieve waarden	253
7.2 ... ook in boeddhisme en islam, overal	258
Hoofdstuk 8 De zeven zuilen en spiritueel humanisme	263
8.1 Terugblik op de zeven zuilen	263
8.2 Zeven rode draden van de zeven zuilen	269
8.3 Het spiritueel humanisme van de zeven zuilen	273

Uitleiding: de koninginnepage -hoe het verder ging en gaat	282
Dit boek in wording	282
En wat straks?	292
Geraadpleegde literatuur	300
Eindnoten	313

b) Passages uit voorwoord en inleiding

Het slot van het Voorwoord (pag. 14):

"(...) Mijn afstuderen in de filosofie in 1988 liep uit op een confrontatie met Ad Peperzak, de hoogleraar die de examencommissie voorzat, en een deceptie. We stonden inhoudelijk lijnrecht tegenover elkaar hoe Heidegger gezien moet worden in relatie tot de specifieke vorm van gnostiek of gnosis die in het Thomasevangelie aan de orde komt. Het examen was een regelrechte botsing, eigenlijk de filosofie onwaardig. Dat was voor mij het afscheid van de filosofie. Een jaar later studeerde ik af in de politicologie en zo begon mijn loopbaan in publieke dienst waarin ik nog steeds en met veel genoegen werk.

Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Mijn visie heeft me nooit losgelaten. En ik had richting Peperzak geen open kaart gespeeld. Ik had mijn basisargument, mijn troef niet op tafel gelegd. Dat doe ik nu wel meteen in de inleiding van dit boek, mijn 'wandeling'. Mijn 'coming out' heeft niets te maken met achteraf mijn gelijk willen halen, maar met de behoefte mijn 'eye and heart-opener' van toen breder te delen. Niet dat ik verwacht dat dat nieuwe argument doorslaggevend zal zijn, want we stoten daarbij op de begrensdheid van de menselijke taal. Ik kan wie vanaf zijn geboorte kleurenblind is niet uitleggen wat rood is. Ik kan een ander een specifieke mystieke ervaring niet uitleggen als die er zelf geen gehad heeft. Maar wat ik wel kan hopen is dat door de manier waarop ik dit opschrijf, toch meer begrip voor mijn positie komt. En liever nog, dat de lezer dankzij dit boek op een spoor wordt gezet waar hij veel aan hebben zal. Vergeet gerust dit boek na lezing, vergeet de schrijver, maar vergeet nooit het pad. Jouw pad, een volstrekt uniek pad. Het pad van jouw bevrijding."

Uit de beschrijving van mijn wandeling in de Inleiding (pag. 22-23):

"(...) Het was toen, tijdens een van die eerste wandelingen, dat ik mijn bijzondere ervaring doormaakte. Na de periode van onthouding stonden mijn zintuigen wagenwijd open om alles op te slorpen wat maar aan indrukken binnenkwam. Tijdens mijn periode van afzondering had ik al gemerkt dat geluiden een steeds diepere indruk op me maakten, er begon een soort van mystieke waas omheen te hangen. Blijkbaar gaat de menselijke geest, in dit geval het waarnemingsvermogen, voor compensatie zorgen. Ik beperkte me in het zien van allerlei dingen. Als gevolg daarvan werden mijn oren des te gevoeliger. Ik hoorde niet zomaar geluiden, maar ook steeds meer een wereld achter die geluiden, die steeds minder een wereld van de alledaagsheid bleek. Zelfs het geblaf van honden in de verte kreeg allengs het karakter van geluid uit een goddelijke wereld. Een diepere dimensie van de alledaagsheid diende zich aan.

Maar dit alles, deze bijzondere zintuiglijke gevoeligheid tijdens het verblijf in mijn kloostercel, werd nog eens ruimschoots overtroffen door wat ik zag en voelde op mijn wandeling. Het gebeurde niet alleen tijdens mijn wandeling, maar de wijze waarop het me overkwam paste ook geheel bij een wandeling: ik wandelde die ervaring als het ware met rustige tred binnen. In het begin had ik het niet zo in de gaten, maar toen ik op de weg naast de abdij aan de Belgische kant de wijde ruimte van de weiden en de ruime luchten erboven inkeek, kon ik er niet omheen. Alles om mij heen en in mij bleek een vorm van puur bewustzijn, van vrede, harmonie, liefde en geluk. Ik zat met mijn eigen bewustzijn in het bewustzijn van alles om mij heen.

Er was daarin helemaal geen verschil meer tussen dat andere en mij, tussen 'buiten' en 'binnen' of tussen 'daar' en 'hier', de gewone ruimtelijkheid voorbij. Pure geest in de materie, in álles, in de weiden, de koeien, de wilgenbomen, de hoge populieren langs de weg, de weg zelf, het zand en de planten in de berm, de wandelaars die ik tegenkwam en groette, de luchten, het water van de beek, de abdijgebouwen, mijn eigen lichaam. Het was er terwijl ik aan het wandelen was, zo nu en dan stilstond, en toen ik een tijd lang in het gras van de berm zat, stil overweldigd. Zoveel schoonheid had ik nog nooit gezien, zoveel liefde nog nooit ervaren. Wezenlijk was er geen onderscheid tussen mijzelf en de anderen en het andere dat ik zag, alles bleek uitdrukking van eenzelfde basiswerkelijkheid van puur, liefdevol, vredig en vreugdevol bewustzijn. In mijn beleving kon ik het niet anders duiden dan de alomtegenwoordigheid van God, die nergens buiten valt. Alles en iedereen bleek ervan doortrokken. Ik had het intuïtieve besef dat alle 'zijnden', alles wat bestaat, en dus niet alleen datgene wat ik tijdens die wandeling waarnam, altijd en overal doordrongen is van dit Zijn, en dat alle zijnden op dit wezenlijke niveau samenvallen, één zijn. God, het Absolute, is een dimensie van al wat is. Er is niets buiten God, God is in al wat is. Ik proefde rechtstreeks: dit is een wereld waar de dood geen vat op heeft; hier bestaat de tijd niet. Op dit niveau van bestaan is er geen sterfelijkheid, deze liefde en harmonie is onbegrensd in tijd en ruimte en gaat ruimte en tijd te boven. En omdat dit in alles zit, is alles in zekere zin onsterfelijk en eindeloos, grenzeloos. Ook al mogen zijnden voorbijgaan, dit Zijn van de zijnden gaat nooit voorbij. Dit Zijn dat ook in alle wisselvalligheden zit, wordt zelf niet geraakt door de wisselvalligheden van het bestaan. (...)"

De opzet van dit boek (pag. 25-28):

"Dit boek bevat twee delen. Wat ik onder spiritueel humanisme versta komt vooral in het tweede deel aan bod. Het eerste deel bevat principiële kwesties die van belang zijn voor de fundering van het spiritueel humanisme als robuust wereldbeeld en de behoefte vandaag de dag eraan in de steeds turbulenter wereld waarin wij leven.

Hoofdstuk 1 van deel I levert een steenkoolschets van die wereld op enkele aspecten: maatschappelijk in bredere zin en meer specifiek op het vlak van religies en moderne wetenschappen. De boodschap van dat hoofdstuk is dat er heel wat aan het kraken is, ook in de daaraan gerelateerde wereldbeelden.

Hoofdstuk 2 levert een analyse van het begrip synchroniciteit door Carl Gustav Jung, de geestelijk vader van het begrip en degene die de term synchroniciteit gelanceerd heeft. Dit levert tevens een aanzet om de persoonlijke ervaring met een koninginnepage die ik deze inleiding met jullie gedeeld heb, enigszins te kunnen plaatsen. Maar vooral wordt dit thema vanwege de inhoudelijke relevantie ervan behandeld.

Hoofdstuk 3 levert kritische kanttekeningen bij die interpretatie van Jung, mede in het licht van de in deze inleiding geschetste 'wandeling door de oneindigheid'.

In hoofdstuk 4 ga ik in op de kwestie van de vrije wil van de mens, een kwestie die Jung volgens mij ten onrechte in zijn analyse van synchroniciteit heeft laten liggen. Die kwestie is ook fundamenteel voor ons menszijn in het algemeen. Dat hoofdstuk geeft een schets van neurowetenschappelijke ontwikkelingen die de kwestie van de vrije wil volop op de agenda gezet hebben. Vervolgens gaat het in op filosofische kritiek op interpretaties ervan die nadelig uitpakken voor de vrije wil als die waar zouden zijn. Met een zijtakje van ontwikkelingen binnen de neurowetenschappen en psychologie zelf die kritisch ingaan op de visie als zou er in onze wereld geen vrije wil bestaan.

Hoofdstuk 5 gaat breder in op de verhouding tussen vrije wil en vrijheid, waarbij ik schets hoe René Descartes, een van de aartsvaders van het moderne denken en de moderne wetenschappen, aankijkt tegen de verhouding tussen geest en materie. Want die kwestie is bijvoorbeeld bij het zich voordoen van synchroniciteiten en in mijn geschetste wandelervaring van doorslaggevend belang. Het is ook de kwestie die voor het spiritueel humanisme van wezenlijk belang is. Tevens ga ik wat in op Descartes' persoonlijke biografie en die van Maarten Luther in relatie tot hoe mensen hun vrijheid beleven.

Hoofdstuk 6 geeft een 'hoog-spirituele' visie op het bestaan als zodanig aan de hand van bijzondere lectuur. Dit biedt een weids perspectief op de wereld en ons menszijn.

In hoofdstuk 7 komt Thales van Milete ter sprake die vaak als aartsvader van de westerse filosofie wordt gezien. Ik geef daar een verrassende -in ieder geval voor mij toen ik me in Thales verdiepte- interpretatie van zijn denken, die aansluit bij mijn wandeling door de oneindigheid en bij de visies die ik in dit boek ten beste geef.

Het laatste hoofdstuk 8 van dit eerste deel bevat een schets van wat humanisme is zoals het zich historisch ontvouwd heeft, wat spiritualiteit is en tot slot een bescheiden opmaat van wat ik onder spiritueel humanisme versta.

In deel II wordt het spiritueel humanisme ontvouwd aan de hand van zeven 'zuilen', fundamentele trekken van het spiritueel humanisme. Ik ga hiervoor veel te rade bij de erfenis van de wereldgodsdiensten, die immers ook voor het menszijn belangrijke zaken van blijvende waarde ontdekt hebben. Iedere zuil heeft zijn eigen hoofdstuk gekregen, de eerste zuil wordt in het eerste hoofdstuk behandeld en zo verder tot en met de zevende zuil. Ze bestaan alle uit begrippenparen waarvan de samenstellende elementen elkaar aanvullen.

De eerste zuil (hoofdstuk 1) gaat in op openheid en aandacht, om twee redenen de basiszuil van het spiritueel humanisme. Op de eerste plaats gaat het uit van de natuurlijke kenvermogens van de mens en doet het bij voorbeeld op voorhand geen beroep op specifieke geloofsovertuigingen. Op de tweede plaats vloeit in principe het kennen en beleven van de hele werkelijkheid -en zo alle andere zuilen van deze analyse van het spiritueel humanisme- voort uit deze 'basisinstrumenten' van het menszijn.

De tweede zuil (hoofdstuk 2) gaat over liefde en mededogen, die beide een pallet aan positieve menselijke belevingen vertegenwoordigen.

De derde zuil (hoofdstuk 3) behandelt het voeling hebben en krijgen voor iets wat ónder het niveau van de doorsnee-alledaagsheid ligt en er actief naar zoeken: zin voor en speuren naar diepere zijnslagen.

De vierde zuil (hoofdstuk 4) is de centrale zuil van het spiritueel humanisme, omdat het de Grond van al het zijn en van alle zijnden betreft: wenkende en wijkende einder. Daar komt ook de vraag aan de orde (die pas in hoofdstuk 8 van deel II een antwoord krijgt) of het binnen het spiritueel humanisme, dat toch een loot van het levensbeschouwelijk humanisme is dat als zodanig meestal als een 'leer-zonder-God' wordt gezien, wel nodig is om zo'n Grond te veronderstellen, laat staan tot centrum ervan te verklaren.

De vijfde zuil (hoofdstuk 5) behandelt rechtvaardigheid en vrede, de 'maatschappelijke' componenten van het spiritueel humanisme.

De zesde zuil (hoofdstuk 6) gaat over vrijheid en authenticiteit, in het persoonlijk leven van iedere mens belangrijke waarden.

De zevende zuil (hoofdstuk 7) tenslotte behandelt vertrouwen en dankbaarheid, de attitudes die een vergelijkbare rol uitoefenen in de tijdsbeleving van een spiritueel mens en grote invloed hebben op de kwaliteit van het individuele menszijn.

In hoofdstuk 8 van dit deel II worden de zeven zuilen langs de humanisme-lat gelegd en wordt uitgelegd waarom ze onderdeel van het spiritueel humanisme vormen. Daarbij wordt ook het verband aangegeven met de schets van het humanisme zoals ik die aan het eind van deel I heb weergegeven.

Dit boek wordt uitgeleid met het biografische slotakkoord van de koninginpage waarmee dit boek begonnen is. Die mooie kwetsbare vlinder laat ons mijmeren over het einde van zijn vleugelslagen en de dood, ook die van onszelf. Misschien dat die dood tegen het eind van jouw lezen in dit boek ook voor jou iets van zijn engel verloren heeft. Ik bedoel het verlies van die engel dankzij je door eigen inzicht en aanvoelen ontwikkelde beleving, die uiteindelijk het enige echt cruciale criterium van waarheid in het humanisme is. Maar dat kan enkel de centrale maatstaf zijn met de belangrijke aanvulling dat je eigen beleving haar maat vindt in een open luisterhouding, de basiszuil van een werkelijk robuust menselijk leven. Precies dat is de essentie van het spiritueel humanisme."

c) Passage uit het hoofdstuk over Descartes (Deel 1, hoofdstuk 5, pag. 92-93)

"(...) Descartes toog negen jaar na het opdoen van zijn beslissende methodische inzichten en zijn droom naar de Nederlanden om de Grote Klus te klaren: het toepassen van zijn methode op de filosofie. Hij begon ermee alles terzijde te schuiven wat maar een zweem van twijfelachtigheid bevatte, de zogenaamde methodische twijfel: twijfel hanteren als methode in de hoop uit te komen bij iets wat onbetwifelbaar is. Dus veronderstelde hij (in zijn twijfel-experiment) dat niets is zoals het door onze zintuigen wordt voorgespiegeld, omdat de ervaring leert dat de zinnen ons soms bedriegen. Vervolgens verwierp hij alle redeneringen die hij tot dan toe voor juist had aangenomen, vanuit de ervaring dat mensen daarin wel eens fouten maken. Tot slot twijfelde hij aan de eigen realiteit van de materiële wereld, vanuit de ervaring dat we tijdens dromen dingen voor werkelijk aanwezig aannemen die dat als we wakker worden niet blijken te zijn. Wie zegt me dat niet ook onze waaktoestand eigenlijk een droomtoestand is, de mogelijkheid dus van een soort droom in het kwadraat? Maar nadat dat allemaal weggestreept is, blijft er toch één ding over waaraan we absoluut niet kunnen twijfelen: namelijk dat ik, die dat allemaal denk, iets is.

"Ik merkte dat deze waarheid: ik denk, dus ik ben zo sterk en zo zeker was, dat zelfs de meest buitensporige veronderstellingen van de sceptici niet bij machte waren haar aan te tasten. Daarom meende ik dat ik haar zonder enig bezwaar kon beschouwen als het eerste uitgangspunt van de filosofie dat ik zocht."

Hij had zijn fundamentum inconcussum gevonden, zijn onomstotelijke fundament. Het voldeed onmiskenbaar aan het eerste methodische principe dat hij negen jaar eerder in Duitsland geformuleerd had: een evidente waarheid, helder en welonderscheiden. Dit inhoudelijke fundament heeft hij vrijwel zeker op Nederlandse bodem bedacht. Daargelaten dat we eenzelfde gedachte ook al aantreffen bij Augustinus, maar dan in de context van een denken met geheel andere strekking en niet vanuit het streven, zoals bij Descartes, om autonoom een filosofie te ontwikkelen die enkel menselijke vermogens als uitgangspunt van waarheid neemt.

Het cogito is daarmee als autonoom fundament typerend voor de filosofie van Descartes in het bijzonder, maar meer in het algemeen ook voor de hele moderniteit. En inderdaad, er is geen speld tussen cogito, ergo sum te krijgen. Hij bouwde vervolgens een hele filosofie op dit stevige fundament, ook al heeft die opbouw bepaald niet de stevigheid van het fundament. We bespreken slechts één thema dat in dit boek een wezenlijke rol vervult."

i Dus geen existentiële twijfel of twijfel in de gebruikelijke zin des woords. Voor Descartes gold het feitelijk bestaan van materie en lichaam ook tijdens zijn twijfelexperiment als praktisch zeker, hoewel niet 'metafysisch' zeker: Over de methode, AT VI, pag. 37-38. Zo zegt hij ook in zijn voorwoord bij de Meditatie dat niemand met gezond verstand ooit serieus getwijfeld heeft aan de realiteit van materiële zaken in het algemeen, van de wereld of het menselijk lichaam (al is de waarheid ervan minder evident dan die van onze geest en van God, aldus Descartes) –AT VII, pag. 15-16.

ii Droom in het kwadraat: Descartes gebruikt deze uitdrukking niet. De droom die wij als zodanig plegen te duiden, kan volgens het twijfelexperiment van Descartes een droom binnen de grote droom zijn die de dagelijkse realiteitservaring dan geworden is. Die grote droom wordt dan enigszins vergelijkbaar met het leven van de mensen in de grot, volgens de welbekende mythe van Plato of naar de idee van de wereld als maya, illusie in de hindoeïstische Vedanta-traditie.

iii René Descartes, Uiteenzetting over de methode, vierde gedeelte, in: De uitgelezen Descartes, a.w., pag. 151 (AT VI, pag. 32). In afwijking van deze bron heb ik de beroemde stelling ik denk, dus ik ben niet met een hoofdletter laten beginnen. Die staat niet in de oorspronkelijke tekst van het Discours, en ook het Nederlands vraagt er niet om. In de oorspronkelijke tekst dus geen hoofdletter, maar wél gecursiveerd. Descartes zal ook wel niet vermoed hebben dat deze slogan eeuwen later nog altijd als een soort sjibbolet van de moderne filosofie gezien zou worden, dus ook wat dit betreft geen reden een hoofdletter te gebruiken.

iv De melding van Emmerich Coreth, a.w., pag. 36, dat Descartes het inzicht van het "cogito ergo sum", ("das entscheidende Erlebnis, worin ihm "das Licht einer wunderbaren Entdeckung aufging", lett. "de beslissende ervaring, waarin voor hem "het licht van een wonderbaarlijke ontdekking opging") in het winterkwartier in Neuburg an der Donau waar hij 1619-1620 verbleef opdeed, is dus onjuist. Wel deed Descartes daar beslissende ervaringen op, zie in de hoofdtekst. Ook Geneviève Rodis-Lewis, Descartes. Biografie, a.w., pag. 120-122 (gecit. Franse editie pag. 116-118), positioneert het uitwerken van de gedachten rond het cogito ergo sum in Franeker (met zijn Friese universiteit en bijbehorende bibliotheek), maar plaatst wel de kanttekening: "Het is onmogelijk om te zeggen of Descartes in dit denkproces al verder was gekomen voordat hij in Franeker aan een versie begon die de details moest uitwerken" (pag. 122; Franse editie pag. 118-119).

v Augustinus: "si fallor, sum" ('als ik me vergis, ben ik' -dit als tegenargument tegen een consequent volgehouden scepticisme dat zegt dat alles betwifelbaar is), in zijn De civitate Dei, Liber XI, Caput 26. Zie bijvoorbeeld Anthony Gottlieb, De droom der Verlichting. De opkomst van de moderne filosofie (vertaling van The Dream of Enlightenment: The Rise of Modern Philosophy), pag. 28-29, Amsterdam 2016, met de verhouding tussen Augustinus en Descartes in deze kwestie.

d) Passage uit de eerste zuil van het spiritueel humanisme, openheid en aandacht (Deel 2, hoofdstuk 1, pag. 172-173)

"Goed luisteren is een kunst. Luisteren in primaire zin is iets van het gehoor. Dat is in eerste instantie het fysieke gehoor voor geluiden in de volle breedte, maar in meer specifieke zin ook het luisteren naar wat anderen zeggen.

Ik wil je nu om hier nader op in te gaan even meenemen naar de wereld van het westers monnikendom. Meer in het bijzonder de Benedictijnse kloostertraditie met Benedictijnen, Cisterciënzers en Trappisten, en hun vrouwelijke varianten. Een monnik of moniale zit in ieder van ons, op zijn minst sluimerend. Dus wie weet laat je je gezeggen door wat je nu te lezen krijgt. Luister.

Ausculda (of Obsculda), Luister!, is het eerste woord van de Regel van Benedictus. Dat is de monnikenregel van Benedictus van Nursia (480-547) die zo'n enorme invloed heeft gehad op het westers monachisme. De hele eerste zin van de proloog, waarin de vader abt in zijn rol als meester zijn monnikszonen en leerlingen aanspreekt, luidt:

"Luister, mijn zoon, naar de richtlijnen van uw meester, en neig het oor van uw hart: aanvaard gewillig de vermaningen van uw liefdevolle vader en breng ze metterdaad ten uitvoer, om zo door de inspanning van uw gehoorzaamheid weer tot Hem terug te keren van wie u zich door de slapheid van de ongehoorzaamheid hebt verwijderd."

Dit citaat doelt op het luisteren in de opgerekte zin van horen én gehoor geven aan, samengebond in dat treffende Nederlandse woord 'gehoorzaamheid' waarvan iedereen weet dat het die dubbele lading heeft. Er zitten twee elementen in het bijzonder in dit citaat die we moeten uitlichten omdat ze zo goed passen bij de rest van dit boek.

Ten eerste, het gaat bij luisteren en gehoorzamen niet enkel om het gehoor geven aan opdrachten die van een ander of van buiten komen, maar het gaat ook en wellicht uiteindelijk vooral om het 'neigen van het oor van je hart' (*inclina aurem cordis tui*, neig het oor van je hart). Er wordt een appel gedaan op wat er in jouzelf leeft: wat voel je? Hoe komt het bij je binnen? Wat doet het met je? In welke richting word je vanuit jezelf aangespoord? Het gaat om wijsheid die je niet aan anderen ontleent maar om de wijsheid van je eigen hart, of zoals we net aangaven de stem van je geweten. En het is een subtiel proces om daar achter te komen, wat zo mooi wordt weergegeven door het Latijnse 'inclinare', het neigen. Geen abrupte beweging, maar een voorzichtig aftasten, een subtiel buigen naar je binnenste, een horen van je hart. Het vraagt aandacht om te horen wat daar speelt en het is een zoeken en kiezen, niet altijd zonder struikelen, om wat daar speelt als uitgangspunt voor je handelen te nemen. Naarmate dat meer gebeurt, blijft 'waarheid' minder aan de buitenkant, maar wordt die meer geïnternaliseerd in een oneindige spiraalvormige ontwikkelingsgang van het opdoen van indrukken, het verwerken ervan en er in de praktijk een bepaald handelingsgevolg aan geven. Wat van buiten begint, wat jou op het spoor van waarheid zet door te luisteren naar wat anderen zeggen, ga je op den duur en specifiek gekleurd naar de mens die je bent meer als vanzelf doen, *libenter*, 'gewillig' in bovenstaande vertaling: graag, met genoegen, waarin ook het Latijnse *liber*, vrij, meeklinkt. Dat sluit weer mooi aan bij het eind van zijn proloog, waar Benedictus niet toevallig het perspectief aanreikt van wat er gebeurt als de waarden en normen van de buitenkant geïnternaliseerd worden. De weg van het heil is aanvankelijk altijd nauw.

"Naarmate men echter voortgang maakt in het monniksleven en in het geloof, verruimt zich het hart en snelt men met een onuitsprekelijke blijde liefde voort langs de weg van Gods geboden."

Dit sluit direct aan bij het tweede punt. (...)"

e) Passage uit de zevende zuil van het spiritueel humanisme, vertrouwen en dankbaarheid (Deel 2, hoofdstuk 7, pag. 253-255)

"(...) Ook al kennen beide aspecten van vertrouwen en dankbaarheid een onderscheiden oriëntatie op de dimensie van de tijd, ze zijn qua positieve inkleuring van hun specifieke tijdsfasen en daarmee van het heden onderling verwant. De positieve kijk op verleden en toekomst, voor zover toegespitst op datgene waarop het vertrouwen en de dankbaarheid betrekking hebben, slaat terug op de inkleuring van het heden. Als je vertrouwen hebt op een goede uitkomst, heeft dat meteen weerslag op je huidige gevoelsstaat –die is positiever gestemd dan wanneer je om de uitkomst bezorgd bent of die zelfs vreest. Als je vertrouwen in iemand hebt, schept dat meer rust dan wanneer je iemand niet vertrouwt, tenminste wanneer dat vertrouwen betrekking heeft op iets wat je raakt. En wanneer je dankbaar bent om iets wat je gekregen hebt of voor je huidige situatie, dan geeft dat in het nu een vredig en positief gestemd gevoel. Zo zijn vertrouwen en dankbaarheid verwant aan elkaar. Vertrouwen en dankbaarheid zijn broer en zus, temeer omdat ze betrekking hebben op iets wat je niet in eigen hand hebt, wat je als iets goeds overkomt. Ook vanwege dit laatste punt passen beide zo goed in een spirituele of religieuze context. Het grootste, mooiste en fijnste dat een mens ervaart is uiteindelijk niet wat je zelf bewerkt, maar wat je ontvangt. Hoeveel eigen activiteit er ook mee gemoeid is, zie de openheid, aandacht, het speuren naar diepere zijnslagen, de vrijheid en verantwoordelijkheid zoals die bij de eerdere zuilen aan bod zijn gekomen. In spiritualiteit wint uiteindelijk het ontvangen het van het zelf doen. Vertrouwen en dankbaarheid zijn kinderen van hun moeder ontvankelijkheid.

Vertrouwen en dankbaarheid worden hier dus geschetst als fundamentele houdingen, belevingen en waarden voor het goede leven. Vertrouwen: het komt goed. Dankbaarheid: het was en is goed. Ook de Romeinse staatsman, redenaar en filosoof Cicero (106-43 voor Chr.) erkende de waarde van de dankbaarheid als fundament voor een goed leven. In een van zijn redevoeringen noemde hij de dankbaarheid, een dankbaar hart (*gratus animus*) zelfs "niet enkel een hoogste deugd, maar ook de moeder van alle andere deugden" (*Pro Plancio*, 33, 80). Cicero wees op de houding van kinderen ten opzichte van hun ouders, van de burger ten opzichte van de staat, van de mensen ten opzichte van de goden. En zouden we zonder vriendschap plezier in ons leven kunnen hebben, maar zou vriendschap wel tussen ondankbare mensen (*ingrati*) en dus ook zonder een houding van onderlinge dankbaarheid kunnen bestaan? Het is niet moeilijk een verband te leggen tussen de beleving die Cicero hier schetst en de redenen om dankbaarheid op te nemen bij de zuilen van het spiritueel humanisme. Kinderen hebben redenen hun ouders dankbaar te zijn want via hen zijn ze hier op aarde terecht gekomen en onder hun ouderlijke zorg worden ze of zijn ze groot geworden en hebben zo het goede van de aarde kunnen smaken. Burgers hebben zich kunnen ontwikkelen en een bepaalde mate van welvaart en welzijn kunnen genieten mede dankzij de goede zorgen van de staat, zoals (in onze tijd en contreien) de betrokkenheid van de staat bij onderwijs, gezondheidszorg, de aanleg en het onderhoud van infrastructuur, bij rechtsbescherming en zo meer. In een wereldbeeld waarin een geestelijke grondslag van alles onderkend wordt, heeft de mens alle reden voor zijn eigen bestaan dankbaar te zijn jegens die grondslag, of die nu als 'goden', God, creatieve intelligentie of oneindig bewustzijn geduid wordt. En natuurlijk is het niet allemaal 'hosanna' wat er van de ouders, de staat of God (zie voor deze laatste in deze context deel I, 6.3) komt, maar bij focus op het goede krijgt het goede extra kracht. Een spirituele wijsheid luidt dat wat je aandacht geeft groeit. Dat is één van de vele uitwerkingen van de 'wet van overeenkomst' (deel I, 6.4). Wie dankbaar in het leven staat, leeft met een opgeruimd gemoed en zijn leven krijgt extra positieve dynamiek. Zo kan Cicero zeggen dat de dankbaarheid, zelf een deugd, moeder van de andere deugden is.

Maar ik geloof zelf meer in een gedeeld moederschap (of liever 'kindschap': broer en zus), want het lijkt me ondoenlijk een afdoende deugdenhiërarchie te willen schetsen. Je kunt langs allerlei wegen verder komen als mens, waarbij de positieve eigenschappen elkaar gaan versterken. In termen van een deugdengenealogie: het gaat eerder om heel wat broers en zussen, dan om een heldere verticale genealogische lijn van de ene die de andere voortbrengt. Dat geldt voor meer zuilen van het spiritueel humanisme, ook binnen deze zevende zuil. (...)"

f) Voorbeeld van inhoudelijke eindnoot

In het Voorwoord van het boek wordt aangegeven dat de eindnoten van het boek niet alleen literatuurverwijzingen betreffen, maar ook hier en daar inhoudelijke verbreding en verdieping van de hoofdtekst bieden.

Bijgevolg beslaat het notenapparaat een relatief fors deel van het boek (ruim 60 pagina's met een kleiner lettertype).

Een van de vele voorbeelden is een eindnoot (noot 162) waarin ik nader inga -in de context van een uitgebreide bespreking ervan in de hoofdtekst- op een bepaalde visie op de mens (in de verhoudingen tussen bewustzijn en hersenen en tussen bewust en onbewust):

"Zie de hiervoor in 4.2 genoemde wetenschappers Wegner, Dijksterhuis, Lamme en Swaab, die dat vanuit hun eigen expertise bevestigen. Zij plaatsen hun onderzoeksresultaten echter in een (materialistisch-)reductionistisch kader, dat volkomen afwijkend is van dat van bijvoorbeeld Walsch en Pierrakos, en gaan daarmee veel verder dan wat die onderzoeksresultaten rechtvaardigen. Ze hanteren steeds de apriori-opvatting dat alles enkel reductionistisch verklaarbaar is. Een voorbeeld van Dijksterhuis: "Zoals Freud al opmerkte, gedrag (en andere psychologische processen) kan niet bewust beginnen. Je kunt hier niet onderuit, behalve als je bereid bent onwetenschappelijke aannames te doen. Als je wilt geloven dat het bewustzijn niet in de hersenen zetelt maar ergens vrij in de lucht zweeft, of als je wilt geloven dat God het bewustzijn voedt, kun je volhouden dat het bewustzijn niet het resultaat is van onbewuste processen. Een wetenschappelijke analyse laat echter geen andere uitweg. Of we het nu leuk vinden of niet, bewuste processen zijn altijd het resultaat van onbewuste processen" (Ap Dijksterhuis, *Het slimme onbewuste*, a.w., pag. 195). In deze tekstpassage wordt heel wat apriori aangenomen. Daargelaten dat andere wetenschappers, ook hersenwetenschappers, andere opvattingen huldigen en hierin dus door Dijksterhuis als 'onwetenschappelijk' (trouwens ook een mantra in het in de hoofdtekst in 4.1 en in de vorige noot genoemde boek van Jurriën Hamer: alles wat niet in een reductionistisch werkelijkheidsmodel past is 'onwetenschappelijk') worden weggezet, gaat zijn visie er op voorhand vanuit dat iets psychisch of geestelijks iets specifiek van de hersenen veronderstelt. Dat is in het licht van verschillende argumentaties in dit boek -bijv. dat geest en materie elkaar weliswaar steeds impliceren, maar dat die geest en materie ook andere samenstellingen kennen dan enkel in het biologische functioneren van mens en dier met hun hersenen- veel te voorbarig geredeneerd. En wat Dijksterhuis bijvoorbeeld schrijft over de rol van het onbewuste bij creativiteit en genialiteit valt volgens mij veel beter te plaatsen vanuit een werkelijkheidsmodel à la Carl Gustav Jung dan vanuit het zijne. Die 'bovenindividuele' interpretatie van het onbewuste is eerder afgezien van Jung zelf bijvoorbeeld beschreven door een succesauteur van de vorige eeuw, dr. Joseph Murphy (1898-1981).

Hij heeft ruim dertig boeken op zijn naam staan, geschreven in de periode van na de Tweede Wereldoorlog tot in de late jaren 80 van de vorige eeuw, waarvan *The Power of Your Subconscious Mind* (1962) het meest succesvolle is. Van dat boek over de macht van het on(der)bewuste zijn alleen al wereldwijd miljoenen boeken verkocht (-ik heb zelf de 36ste (!) druk uit 1986 benut van de Duitse vertaling van dat boek, *Die Macht Ihres Unterbewusstseins*, Genève 1967). Centrale boodschap van Murphy in dat boek is om met je bewustzijn (!) het onbewuste te instrueren om voor jou aan het werk te gaan om allerlei wensen gerealiseerd te krijgen. Het boek levert naast adviezen hoe met je onbewuste om te gaan gevalsbeschrijvingen en puilt zo uit van anekdotisch materiaal. Hij past dus bij het vergaren van zijn bewijsmateriaal een andere methodiek toe dan de gebruikelijke wetenschappelijke experimentele onderzoeksmethodes in de psychologie. Murphy is een typische vertegenwoordiger van de New Thought-beweging, waartoe ook Walsch en Pierrakos gerekend kunnen worden (zie hoofdstuk 3.2, noot 45). Hij formuleert als basiswet van de menselijke geest dat bewuste gedachten en voorstellingen een in wezen identieke reactie van het menselijk onderbewustzijn oproepen. Hij heeft het over de 'oneindige macht, energie en wijsheid' van het innerlijk van de mens. "Om het desbetreffende doel te verwerkelijken, verbindt uw onderbewustzijn zich met alle krachten en wetten van de natuur. Soms lost het uw moeilijkheden meteen op, in andere gevallen kan de oplossing dagen, weken of zelfs nog langer op zich laten wachten -het hele proces is in laatste instantie ondoorgrondelijk" ("Um das betreffende Ziel zu verwirklichen, verbündet sich Ihr Unterbewußtsein mit allen Kräften und Gesetzen der Natur. Gelegentlich löst es Ihre Schwierigkeiten sofort, in anderen Fällen mag die Lösung Tage, Wochen oder sogar noch länger auf sich warten lassen -der gesamte Vorgang ist letzthin unerforschlich"; dr. Joseph Murphy, *Die Macht Ihres Unterbewusstseins*, a.w., pag. 32; laatste tekstfrase hier rechtstandig, in origineel gecursiveerd) en: "Uw grootste macht ligt in uw beslissingsvrijheid" ("Ihre größte Macht liegt in Ihrer Entscheidungsfreiheit"; a.w., pag. 46)."